

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מח אמי מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה
מנחם הלכה טו סג
עשין טו ט"ז ט"ח ט"ט ס'
ס' ט"י י'
ט"ב ב' מ"י ט"ג הלכה ז'
ועין השגות וצ"מ
סג טו ט"ז ט"ח ט"ט ס'
ס"ג
ג מ"י ט"ג ט"ח ט"ט
ס' ט"ז ט"ח ט"ט י' ט"י ט"ב
ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט
ס' ט"ז ט"ח ט"ט י' ט"י ט"ב
ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט
ס' ט"ז ט"ח ט"ט י' ט"י ט"ב

פנימיים ללא הוה תקלה דמיון דיש רשות לגבי רה"ר ללכת כשאינן
שם פירות א"כ כשעלו חילונים מנחם פנימיים סמוכים לרה"ר לפיכך
כל הממוקם בזמן זה והוא דמיון מתוך הרחבה משלמת מה שנהגת
ולא אמר דפטורה מטעם דכל הקודם וזה מיידי שלא נתנו צרה"ר
כדי להשיבם ללא קנסו גופו כדמשמע
צ"מ ט"ז ט"ח ט"ט י' וקשה לר"י
על פי זה דהא רב אמתימין קאי
ואמר לא שנו אלא במחזורת וא"כ
רב נמי איירי בשלא נתנו להשיבם
ועוד דקאמר אלא פירות הא קחוי
ליה וקאי רב ללא אדעתיה פירות
נמי ללא אדעתיה ונראה לר"י לפרש
דרב סבר צור צרשותו חייב דכשהפקיר
רשותו ולא הפקיר צורו ונפל צו שור
לא מצי אי"ל תורה" צירא מאי צני
דאין אדם יכול לנמנע כל כך כשעובר
צרה"ר שלא יכנס צרשות אחרים"
ולפיכך לא היה לו לקרב צורו ממש
לרה"ר והא נמי פטורה שלא היה לו
לקרב פירותיו ממש לרה"ר שא"כ צני
רה"ר יכולין לנמנע ונמנו ושמאל
מחייב דמשום שלא היה לו לקרב
פירותיו סמוך לרשות הרבים אין
בעל הצור יכול לסמוך ודמי דעלמא
פטור רב והכא אמר ליה נהי דמי
מתוקה אי"ל תורה" צירא מאי צני
מכל מקום לאו כל כמיניה לחייב לי
צנאי דמקרבת לפירות צרשות
הרבים ושמאל סבר נהי דעלמא
לאו אדעתיה כשנפל לצור הכא לא
מצי למימר הכי למפטור צמה
שכנויה אלתן: **א** רב אי
בשומא" רבי יוסי לא מצי סבר
כשמאל דהא מחייב צרה"ר אלא
כלומר אי כרב דחשיב חלר היצק
אי כשמאל דחשיב ליה רה"ר אע"ג
דלי רבי אין פירותא ולפי הקונטרס
ניתח יוסי אי כרב דחשיב ליה קרן
אי כשמאל דחשיב ליה אין:

דבינו הנחלא

שור פטור בעל הבור
דיכיל למיזר ליה תורק
ברשותו מאי בני.
רשמיטין לה לעולם
אימא לך בור בארתי מקום
שקצתו לרשות הרבים
פטור דבור ברשותו הוי
אי הכי אכא פטר בו את
השן משום דיכיל מר
תורה למיזר ליה לאו כל
כמיין דמקרבת לפיכך
ברשות הרבים ומחייב
לתורה. ולשמאל אימא
לך בעלמא בור אימא
למיזר דלאו אדעתיה
אלא פירות מי אכא
למיזר לאו אדעתיה הא
קא חזי להו. ואתנין
לאוקומה
במנאי. ור"י לא אמר
לא כולי למפטור מחזורת אי
כרב אי כשמאל והכא
[בהא] פליגי ר"מ ור"י
[ס"ל] שן ברשות היצק
הוא שהיא חייבת אינה
ברשות הרבים אלא
משלמת אלא מה שנהגת,
ורבי יוסי ר"י אשערי סבר
אפי ברשות הרבים השן
חייבת וזה שכתבו ובער
בשדה אחר למעוטי
ברשות המזיק כגון
שהכניס אדם פירות בעל
חבירו אבא שורו של בעל
הצור ואכלם שהוא
פטור. ומתמיהין זה
הוצרך לומר אימא לי
בעל הצור פירך
ברשותא מאי בני.
והדין מהו ואמרין אי
דאיפא דמחייב בהמה
הפושטת צורה ואכלת
מעל בני חברתה אי דר
הושעי דמחייב בעומדת
בריה"ו ואוכלת אימא
ביניהן לר"מ ור"י ויהיה
לא שנו אלו (ברשות) בין
מתוך הרחבה בין מעל
בני חברתה בין מולמת
בין עומדת ואפי' קופצת
הכל ברשות הרבים אינה
משלמת אלא מה שנהגת.
ור"י ור"י אשערי
אמרין אימא פטורה
ברשות הרבים אלא כעין
דרכה במקום שמהלכת
בלבד אבל אלו כולן
חייב: מתני' הכלב
הגדי שקפצו מראש
הגג (ב' ה' ותיא נמי ב' ה'
כי הא גותא ומדבר
שניהן דייקנין טעמא
דקפצו בפשיעה הא בני
לקפון ונפלו פטורין
שמעוין מיה דתחלתה
בפשיעה ארביעי ליה
אסקי אדעתא פטורה.
קפצי וסופו באונס פטור.
ג אלא למאן דאמר חייב
מאי איכא למימר. ופיקי'
כגון הלכין שנשברו ור"י
סמוכין לכותל ענין
דבוקים הוא הגדיים

בעלמא בור ברשותו פטור. ללא חייבה תורה אלא על צור צרה"ר
וכדליף רבי ישמעאל טעמיה הוה: בעלמא בור ברשותו חייב,
הואיל והפקירו והכל מ"ט צמה שאלתן חייבת: דבש"מ בור איכא
למיזר לאו אדעתיה. דשור לגטורי נפשיה מצור וכיון דצרשות נכנס דהא
הפקיר רשותו חייב בעל הצור אצל
פירותו כו': הא קא חזי דהוה. ואפילו
הותלקה כגון פטור ואע"ג דכל תקלה
צור הוא הנ"מ צרה"ר דאין לו רשות
למת שם תקלה: ר' יוסי היינו ת"ק.
דקס"ד ללא אמוך הרחבה קאי
רבי יוסי דלגטי ולמיזר דהא דהא כמיזר
ועבר צדה אחר לו צרה"ר אלא
אזידי רחבה קאי דאין דרכה לאכול
אלא להלך וזו שאלתה חייבת הלכך
היינו ת"ק: מחזורת איכא בינייהו.
דשמעין לר"מ דלמך צליל"ה הרחבה
משלמת מה שהזיקה וכגון דלולה
וקמה צדי רחבה אצל מחזורת לא
וקאמר רבי יוסי אין דרכה להחזיר
לרשע ולאכול אלא להלך וזו שהחזירה
ואכלה חייבת: והכא בבבא בשדה
אחר פ"י. ואמוך הרחבה נמי
מחייב ליה רבי יוסי: ולא ברשות
המזיק. שאם הכניס פירותיו לתוך
בעל הצור שלא ברשות ואכלתן
צמה של בעל הצור פטור: ל"מא
ל"ה מאי בעית ברשותאי. וקרא
למה ל"ה דאיפא ורבי אשערי.
דלמך לאיפא לעיל צמל שפשיעה
לוארה ואכלה מעל גבי תצירתה
חייבת ור"י אשערי דלמך צמה
הקופצת ואכלה מתוך הקופצת חייבת:

איכא בינייהו. ר"מ סבר מתוך
הרחבה לעולם פטור אלא ל"ה ל"ה
שנהגת ואפילו דלאיפא ור"י אשערי
אמרו רבי יוסי למיזר אין דרכה
לפטור ואכרה על חצירתה ואין
דרכה לקפון מדבר ולאכול אלא
להלך ואינה ליה דלאיפא ור"י
אשערי: מתני' מפני שהן
מועדין. לקפון וצרשות היצק קאמה
דמולתה דרגל הא: על החררה
משלם נזק שאם. דהוה שן צרשות
היצק: ועל הגדיש חצי נזק. מפרש
צנאי: גמ' תחלתו בפשיעה.
דאיצני לאסקוי אדעתיה למנח קפני
דהא אורחיהו לקפון: וסופו באונס.
דהא נפלו ונפילה לא הוה ליה
לאסקוי אדעתיה: הניחא ל"מ"ד בו.
אמוראי פליגי זה צנאי [המפקיד]
(ב"מ ד' טז): דמקריב כלי' לגבי כותל.
טועמא דליכא תחלתו בפשיעה דאי
הוה קפני לצדא ממאני הוה קפני וכי
נפול להדי כותל ואימצר מנח אונס הוא: שאפ"ו נפ"ו חייבין. ואפילו
למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור: **משכחת לה בכותל**
רעוע שמעקה הגג רעוע דאפילו לגבי פילה הוה פשיעה:
דאיצני ל"ה דאסקוי. צממיה: לא נפ"ו ארחי ונפול אינהו בו.
כלומר כיון דסוף סוף לא נפל ארחי אין סופו בפשיעה: בכותל
צד. שמעקה הגג לר דמזוק וכי הניחם צדאש הגג הוה ליה
לאסקוי אדעתיה דקפני אמעקה כדרכן. (ומן המעקה שהוא לר
נפילי) לישנא אחריתא לר משופע: מלמשה צממיה פטורין. מנח
שם חייב צמאי נזק דמשוין הן: אדם ותרנגול בו. אדם אי
נמי לאו אורחיה לקפון מלמטה למעלה חייב דאין צדאש לר
חמות אלא צממיה ותרנגול דרכו דלגן אפילו מלמטה למעלה:

במקרה
למעלה דלאו אורחיה למיקפך כלל אצל כיון דמזיק גדאפיק מיקך דאינו
התניא

לעיל (א) [לקמן ס"ג:] (ב) [לקמן
ס"ג:] (ג) [לקמן ס"ג:] (ד) [לקמן
ס"ג:] (ה) [לקמן ס"ג:] (ו) [לקמן
ס"ג:] (ז) [לקמן ס"ג:] (ח) [לקמן
ס"ג:] (ט) [לקמן ס"ג:] (י) [לקמן
ס"ג:] (יא) [לקמן ס"ג:] (יב) [לקמן
ס"ג:] (יג) [לקמן ס"ג:] (יד) [לקמן
ס"ג:] (טו) [לקמן ס"ג:] (טז) [לקמן
ס"ג:] (יז) [לקמן ס"ג:] (יח) [לקמן
ס"ג:] (יט) [לקמן ס"ג:] (כ) [לקמן
ס"ג:] (כא) [לקמן ס"ג:] (כב) [לקמן
ס"ג:] (כג) [לקמן ס"ג:] (כד) [לקמן
ס"ג:] (כה) [לקמן ס"ג:] (כו) [לקמן
ס"ג:] (כז) [לקמן ס"ג:] (כח) [לקמן
ס"ג:] (כט) [לקמן ס"ג:] (ל) [לקמן
ס"ג:] (לא) [לקמן ס"ג:] (לב) [לקמן
ס"ג:] (לג) [לקמן ס"ג:] (לד) [לקמן
ס"ג:] (לה) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לקמן ס"ג:] (לז) [לקמן
ס"ג:] (לח) [לקמן ס"ג:] (לט) [לקמן
ס"ג:] (לך) [לקמן ס"ג:] (לם) [לקמן
ס"ג:] (לנ) [לקמן ס"ג:] (לו) [לקמן
ס"ג:] (לז) [לקמן ס"ג:] (לח) [לקמן
ס"ג:] (לט) [לקמן ס"ג:] (לך) [לקמן
ס"ג:] (לם) [לקמן ס"ג:] (לנ) [לקמן
ס"ג:] (לו) [לק

בבא קמא דף כא

רי שפתי בהן

יורה דעה רמ כבוד אב ואם

טורי זהב

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

(יא) לכבוד חמיו. ^כ דלמיז' (שמולא-ה, יא) אזי ראה גם ראה, ודוד אמר לשאלו כן שהיה חמיו וקראו אזי. וכתב מו"מ ז"ל ^{ב"ח} עמוד תקפ"א ד"ה ומיין והוא הדין חמותו, וכן כתב בספר זדה לדרך [כלל ד פרק טו], ע"כ: **(כ)** בכבוד אביו יותר. ^ה כן פירש רש"י בחומש על ויזבח וזמחם לאלהי אביו ילחם [נראשית מו, א]. ^ו ומימה על דיעה הראשונה שהוא מהרי"ק [פרש מל] ^ז דנעלס ממנו פירוש רש"י בחומש:

כד כב יי [לב] מ חייב אדם (יט) לכבוד

(י"א) (כ) חמיו: הגה [יד] [לב] ס) יש אומרים דאין אלס חייב בכבוד אזי אביו כ [לד] ט) ואינו כ"א נראה ^א לי כג אלא (י"ח) דחייב (כ) ^ב בכבוד אביו (י"ג) יותר מכבוד אזי אביו: **כד** ^מ * אם האב רוצה לשרת את הבן מותר לקבל ממנו כ' מ"ט ^ס אלא אם כן האב בן תורה: [לה] ^ט מט תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר (כ"ב) שהוא נוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם ערך להם למהרי"ק

סוף פסוק כה אין בן הבן חייב בכבוד וקנו, וכן אמרו רבי רבי צר ברחוק אנה, סוטה דף מ"ט ע"א. ונראה לי דלפי אביו חייב לכבוד מפני כבוד אביו:

ערוך להם למהרי"ק

סוף פסוק כה אין בן הבן חייב בכבוד וקנו, וכן אמרו רבי רבי צר ברחוק אנה, סוטה דף מ"ט ע"א. ונראה לי דלפי אביו חייב לכבוד מפני כבוד אביו:

הגהות רעק"א

(יא) (ש"ע סוף ב"ד חמיו. ולחמותו, עיין לקמן סימן ש"ע) [שמ] סעיף ד' וסימן ש"ע סעיף ו': (יב) (הגה שם) יותר מכבוד אבי אביו. נאליהו זוטא בסוף הספר תשבוה סימן א' [ד"ה גס נעמי] כתב דהיינו דוקא לענין אלס יש לו לכבוד לאביו ולאביו אביו, אבל נלאו הכי חייב בכבוד אזי אביו בכל מילי מנו שחייב לאביו. עי"ש שחלק על דעה מהרי"ק [ש"ס] [ג] דלמיז' חייב כלל בכבוד אזי אביו ט"א. ועיין בתשובות שנות יעקב סוף ב' סימן ז"ד:

אמו פטור, וכמו שכתוב בבראשית רבה פרשה צ"ד [אות ה] בני בנות כו': [לה] [סעיף ב"ד] [ליקוט] תלמיד כו'. דאמרינן בסוף פרק קמא דמגילה [טו, ב] גדול תלמוד תורה כו', ואמרינן בפרק ד' דעירובין [מ"ז ע"א-ב] רבי יוסי אומר אף כו', שאין מן הכל כו'. ואפילו משום כל מצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים נדחה כבוד אב ואם, כמו שכתוב בסעיף י"ב (ע"כ):

פתחי תשובה

(כ) חמיו. עיין באר היטב [ס"ק י"ז] דהוא הדין חמותו. וכן מבואר בש"ע לקמן סימן ש"ע סעיף ו' שכתב משום כבוד חמיו וחמותו, ע"ש. ומה שכתב [הבאר היטב] עוד והיינו דמתחייב לכבודם כמו שאר זקנים, כן כתב הש"ך בשם הב"ח. ונראה דזה מוכרח מדלעיל סעיף י"ז שאשה נשואה פטורה כו', דאם לא כן הייתה חייבת כיון שגם בעלה חייב בכבוד אביה, שהרי הוא חמיו, וכמו בסעיף י"ד, וק"ל: (כא) אלא דחייב. עיין בש"ס סוטה דף מ"ט ע"ב) [ע"א] ועיין עוד בכמה דף (כ"ב) [ב] [ע"א] גבי בן בנו נעשה לו גואל הדם, ובפירוש רש"י שם [ד"ה הג אלא], ודוק. ועיין בתשובות שארית יוסף סימן י"ט [הובא לקמן סימן רמ"ב סעיף כ"א בנחלת צבי שם אוצר מפרשים ס"ק י"ט], ובספר [הנהגות] אמרי שפר להגאון מהר"א בן חיים [ויש] פרשה תולדות [מד"ה הכונה מביאות], ובשרות תשובה מאהבה חלק א' סימן קע"ח, ובתשובות שתי הלחם [סימן מג] מה שכתבו בזה: (כב) שהוא בושח שיראה, כתב בספר חמודי דנאל כת"י, נראה דהוא הדין אפילו ספק לו שמא ראה סימן ברכה מותר. וכתב עוד, אחד היה רוצה להתפלל בבית הכנסת שמתפללין שם יותר בכונה ואמו מוחה בזה, אין צריך לשמוע לה:

גליון מהרש"א

ע' א'. ונקודותין דף ד' ע"א זעו זעה לא לריץ קרא, דניני ננים הס כנינים: [טו] [מ"ו ס"ק ב] ותימה ע"ז דיעה הראשונה שהוא מהרי"ק דנעלם מובנו פירוש רש"י בחומש. לענין זהו ככלל אין למדים מהמדרש [וישולמי פאה פ"ב הלכה ז], כיון דלפיפוך אימא נרש"י נהלכה בפרק ב' דמכות דף י"ב ע"א ד"ה הכי גרסינן [אלא], דמשום הכי בן הבן נעשה גואל הדם לוקנו, משום דאין חייב על כבודו, ואם אימא דחייב לכבוד קאת עכ"פ איך יאם גואל הדם ממנו:

אוצר תפארות

י"ט (שם סוף ב"ד חמיו. הוא הדין דחייב לכבוד חמותו, כן כתב בצידה לדרך [כלל ד פרק טו] והביאו הרב ב"ח [עמוד תקפ"א ד"ה ומיין], וכן כתב הרב ט"ז [ס"ק י"ט]. וכן האשה חייבת לכבוד חמיה וחמותה כמה שתוכל, דאיש ואשה שוו בשעוריהן, אלא שאשה רשות אחרים עליה, אבל כמה שתוכל חייבת. ויגדל חז"ב האשה, שהיא חייבת יותר בכבוד בעלה, וזהו כבודו: (מדיני יופא אות מא"ב) כ (הגה שם) ואינו נראה י' כו'. ובספר אליהו זוטא באר"ח [שרית שבסוף הספר סימן א מר"ה גס קצת] פסק דאין חייב בכבוד אביו. והביא ראה מגמרא דסוטה (דף מ"ט ע"א) רב אהא בר יעקב אטפל ביה ברב יעקב בר ברוהיה, כי גדל אמר ליה אשקינן מיא, אמר ליה לאו בריך אנא כו'. ואין חייב משום דבן בנו אינו חייב בכבוד אביו אביו, דדילמא דוקא בן הבת אינו חייב, דאפשר דרב יעקב סבירא ליה כמאן דאמר הובא במדרש רבה (ירשב) [ויגש] [פרשה צד אות ה] דבן בתו לא חשבו כבנו, רק בן בנו חשוב כבנו. אלא יש להביא ראה דאין בן בנו אינו חייב בכבוד אביו אביו ממה שכתבו תוספות ביכמות (דף כ"ב ע"ב ר"ה ב) ובבבא בתרא (דף קט"ו ע"א) דהיכא דכתוב בנינו ממעטין בני בנינו, והכי איתא בקדושין (דף ל' ע"א) ולמדתם [אותם] בנינו ודברים י, ואם לא בני בנינו, והכא נמי גבי כבוד חייב [מלאכי א, א] בן יכבד אב, ואם כן ממעטין בני בנינו. וכן בפירוש רש"י בבבא בתרא (דף י"ב ע"א ד"ה הג אלא) מבואר דאינו מחויב בכבוד אביו אביו, וראיה זו מצאתי בספר בית הלל [ס"ק ד]. אך י"ל דבתשובות ר"ע איגר [מהר"ה קמא] סימן ס"ח מביא בשם ספר לית חן [לובי אריה יהודה ל"ב, בראשית מו, א] דדוקא לאחר מיתת אביו אינו חייב, אבל בחייו חייב כיון דאביו גופיה חייב, והתם [במכות] איירי שנהרג האב: (יד אברהם)

ביאור הגר"א

[לב] [סעיף ב"ד חייב אדם כו'. עיין באר הגולה [אות מו], ועיין ליקוט [שמעוני] שם [שמולא רמו קלג]: [ליקוט] חייב כו'. עיין באר הגולה [שם], וכן הוא בשוחר טוב [שמולא פרק ז] על פסוק הזה [שמולא כו, יא], והביאו בליקוט שם. ועיין שם מחלוקת רבי יהודה ורבנן, מכל מקום דרינא משמע דלא פליגי (ע"כ): [ליקוט] עיין בליקוט [שמעוני] ריש פרשת יתרו [נמו רסח] על פסוק [שמולא יח, ז] וישתחו וישק לו (ע"כ): [לג] [הגה] [ליקוט] יש אומרים כו'. מכות י"ב א', לא קשיא הא בכבוד כו'. ועיין רש"י שם [ד"ה הג לא] (ע"כ): [לד] ואינו נראה י' ומגמרא דסוטה מ"ט א' ראה למהרי"ק [שורש מד] ^{י"ז}. ונראה לי דלאבי [לה] [סעיף ב"ד] [ליקוט] תלמיד כו'. דאמרינן בסוף פרק קמא דמגילה [טו, ב] גדול תלמוד תורה כו', ואמרינן בפרק ד' דעירובין [מ"ז ע"א-ב] רבי יוסי אומר אף כו', שאין מן הכל כו'. ואפילו משום כל מצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים נדחה כבוד אב ואם, כמו שכתוב בסעיף י"ב (ע"כ):

באר היטב

(יז) חמיו. כתב הב"ח והוא הדין חמותו [ט"ו ס"ק טו]. והיינו דמתחייב לכבודם כמו שאר זקנים ומתחייב לכבודם כמו שאר זקנים, וכן כתב הש"ך בשם הב"ח. ונראה דזה מוכרח מדלעיל סעיף י"ז שאשה נשואה פטורה כו', דאם לא כן הייתה חייבת כיון שגם בעלה חייב בכבוד אביה, שהרי הוא חמיו, וכמו בסעיף י"ד, וק"ל: (כא) אלא דחייב. עיין בש"ס סוטה דף מ"ט ע"ב) [ע"א] ועיין עוד בכמה דף (כ"ב) [ב] [ע"א] גבי בן בנו נעשה לו גואל הדם, ובפירוש רש"י שם [ד"ה הג אלא], ודוק. ועיין בתשובות שארית יוסף סימן י"ט [הובא לקמן סימן רמ"ב סעיף כ"א בנחלת צבי שם אוצר מפרשים ס"ק י"ט], ובספר [הנהגות] אמרי שפר להגאון מהר"א בן חיים [ויש] פרשה תולדות [מד"ה הכונה מביאות], ובשרות תשובה מאהבה חלק א' סימן קע"ח, ובתשובות שתי הלחם [סימן מג] מה שכתבו בזה: (כב) שהוא בושח שיראה, כתב בספר חמודי דנאל כת"י, נראה דהוא הדין אפילו ספק לו שמא ראה סימן ברכה מותר. וכתב עוד, אחד היה רוצה להתפלל בבית הכנסת שמתפללין שם יותר בכונה ואמו מוחה בזה, אין צריך לשמוע לה:

ציונים רמ"א עם ציונים מהש"ך

(כ) כד מהרי"ק שורש מ"ד ^{י"ז}: (כ) וראייתו במדרש [נבאשית רבה פרשה ז' אות ט] גבי ויזבח וזמחם אגו' [נראשית מו, א ורש"י ס']:

נקודות הכסף

[ג] (שם ס"ק) כן פירש רש"י כו'. והוא מדרש [נראשית רבה פרשה ז' אות ט]. גס מה שכתב [ה"י] ומימה על דיעה ראשונה כו', היינו קושים רמ"א דברי משה [נא יד]. ונראה שנראה מקום בש"ע [ויניס למ"א] אות טו. ולא ידעתי מה חידש בזה, ואפשר משמע ליה לפירוש רש"י בחומש רגיל יומר ממדרש, משום שכתבו קלם פוסקים ^{ט"ז} דרש"י במקום מרגום, שחייב אלס לקנות שטם מקרא ואחד מרגום:

הגהות והערות

(ז) נדפ"ר מהרי"ק וינליאה רע"ט ממלא כבודו מן כמנח"ו צ"ו, וכן הוא במהדורת אורייתא. אולם ממהדורת קיימנה ש"ו ועד מהדורות האחרונות ממלא כבודו, כהגהת הר"א אברהם: [ז] מקוים אלס ע"פ אמרי צ"נה ועלי לזונה בלאור מפרשים ס"ק כה, וי"ה לזון הב"ה ס':

[ח] נגמרא שם הגימטא שונה ע"ש. ומיניסא דלזון ממלא ענין יעקב ס':

[ט] ראה ר"ש צ"כית פ"א סימן ט; מדרש ס' רמו יע' גסם הסמ"ג סוף ענין יע'; הגהות מיימוניות מפנה יג' אות ט, והיכא כ"כ צ"כית פ"א סימן טע עמוד קפ"ד ד"ה ואם:

[ח] בכל הדפוסים צ"נו אות טח נלאה הגולה צ"כית הסעיף, אך מקומו כאן: [טא] ל"ע והכי האליהו זוטא פוסק מהמהרי"ק, כמו שהובא בשו"ת יעקב ס', והובא נ"ד צ"כית בלאור מפרשים אות כ':

הלכות עבודת יום הכפורים

פ"ה הל"א כל עבודות שטובד צבגדי לכן בפנים בהיכל לריך לעשותן על הסדר שביארנו ואם הקדים בהן מעשה לחזירו לא עשה כלום עכ"ל, ובה"ד שם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת יחזור ויהא מדם השעיר פעם שני' לאחר דם הפר עכ"ל, והוא ביומא דף ס' ת"ר כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחזירו לא עשה כלום א"ר יהודה אימתי צדכרים הנעשין צבגדי לכן מצפנים אבל דברים הנעשין צבגדי לכן מצחוק אם הקדים מעשה לחזירו מה שעשה עשוי ר' נחמ"י אומר כד"א צדכרים הנעשין צבגדי לכן בין מצפנים ובין מצחוק אבל צדכרים הנעשין צבגדי זה מצחוק מה שעשה עשוי, ועיין לעיל בדף ל"ט דמבואר שם דלר"ג גם דברים הנעשין צבגדי לכן בעזרה סדרן מעכב, וכן מבואר גם הכא בצוויין הדטעם לזורך פנים האמור בקטורת שחפנה קודם שחיטת הפר ובשעיר ששחטו קודם מהן דמו של פר דמעכבין הוא רק לר"י, ומשום דלר"ג בלא"ה מעכב, כיון דנעשין צבגדי לכן, ואף דעשייתן היא בעזרה, והרמב"ם שפסק דדוקא עבודות שבהיכל סדרן מעכב, וגם הביא טעמא דלורך פנים, היינו משום דפסק כר"י דאינו מעכב רק צדכרים הנעשין צבגדי לכן מצפנים, ומפרש דלר"י גם היכל בכלל פנים דכל האמור בהן מעכב, וזה דלא כפירש"י שפי' דפנים פירושו לפני ולפנים, והיכל בכלל חוץ הוא בזה. ועיין בלח"מ שבהיא מהא דאיתא בזכמים דף מ' על הא דתניא ועשה כאשר עשה וכו' שאם חיסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום, ופריך שם פשיטא חוקה כתיב' צ' וכו' לא נלרכא אלא לר"י דלח"מ וכו' דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ הקדים מעשה לחזירו מה שעשה עשוי אימא מדכסדרן לא מעכבי הואות נמי לא מעכבי קמ"ל, הרי להדיא דלר"י היכל בכלל חוץ הוא וסדר הואתן לא מעכב, וקשה על הרמב"ם שפסק דהיכל בכלל פנים וסדר הזייתן מעכב, ול"ע.

ונראה דעת הרמב"ם דהיכל גופי' דינו חלוק, והואות שעל הפרוכת שהוא מן המזבח הפנימי ולפנים דינו כפנים דחוקה כתיב' בהו וסדרן מעכב אף לר"י, והואות המזבח עלמו דינו כחוץ דלר"י לא נאמר בהן חוקה ואין סדרן מעכב. ודבר זה נלמד מהסוגיא דיומא דף מ' דאיתא שם ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אין מעכב את הפר במתנות שצפנים וכו' שעיר אין מעכב את הפר מאי גיהו אילימא דאי אקדים מתנות הפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר צפנים חוקה כתיב' בהו וכו' לא דאקדים מתנות דפר במזבח מקמי מתנות דשעיר בהיכל ור"י הוא דאמר דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ לא מעכבי וכו', וקשה כיון דמוקמינן לה כר"י א"כ אמאי נדי הגמ' מאוקימתא קמייתא דאקדים מתנות דפר דהיכל מקמי מתנות דשעיר ולפנים, דשעיר אינו מעכב בזה את מתנות הפר בהיכל לפסלן, משום דהן דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ לית בהו חוקה אליבא דר"י. ועיין בפירש"י שם שפירן דכיון דההקדמה היא למתנות דשעיר ולפני ולפנים ע"כ שפיר יש בהן לך פנים ומועיל זאת לפסול את המתנות שבהיכל אף דהם דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ. אכן הרמב"ם הרי חולק בזה, וכמש"כ בהל' צ' שם ז"ל וכן שעיר ששחטו קודם מהן דמו של פר לא עשה כלום אע"פ שהשמיטה בעזרה הרי דמו נכנס לפנים עכ"ל, הרי להדיא דאע"ג דההקדמה היא למהן דמו של פר לפני ולפנים מ"מ חשיב לה הרמב"ם לדברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ, אי לאו משום טעמא דלורך פנים כפנים דמי, והיינו משום דכיון דדייקינן לפסול את השעיר מחמת הקדם שחיטתו על כן אזלינן בחר שחיטת השעיר שהיא בעזרה דהוא זה מדכרים הנעשין צבגדי לכן בחוץ, וא"כ

ה"כ הכא דאחינן למיפסל הואת הפר בהיכל ג"כ דינו דהוא מדכרים הנעשין צבגדי לכן בחוץ, וא"כ קשה הסוגיא דפריך חוקה כתיב' בהו, והא כיון דמוקמינן לה כר"י א"כ הא אין כאן חוקה כלל, [ועיין בתוס' ישנים יומא דף מ' שם]. אכן לפי המבואר בדעת הרמב"ם דהיכל גופי' דינו חלוק, ומתנות שצפירות מתחשבים מדכרים הנעשין צבגדי לכן בפנים, ומתנות שצמזבח הם בכלל דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ, א"כ מתישבת הסוגיא כפשטה, דמטיקרא דלוקמה דאקדים פר לשעיר במתנות שבהיכל, ר"ל על הפרוכת, שפיר פריך הגמ' חוקה כתיב' בהו, כיון דהן בכלל פנים דכתיב' בהו חוקה אף לר' יהודה, וע"ז הוא דמשני לא דאקדים מתנות דפר דמזבח, ובהו שפיר ליתא עיכובא לר"י, כיון דהם בכלל דברים הנעשין צבגדי לכן בחוץ, וכיארור דברי הרמב"ם שכתב בפנים בהיכל, ר"ל בהיכל במקום שהוא פנים, דהיינו על הפרוכת, וכמש"כ בהל' ד' שם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת יחזור ויהא וכו', והיינו משום דרק מתנות שעל הפרוכת הם בכלל דברים הנעשין בפנים, אבל מתנות שעל המזבח הם בכלל דברים הנעשין בחוץ, ולית בהו עיכובא. ולפ"ז הרי ניחא היטב קושית הלח"מ על הרמב"ם מהסוגיא דזכמים דסדר הואות דהיכל לא מעכב לר"י, הרי דהיכל חשוב בכלל חוץ, ולפי המבואר נוקמה במתנות דמזבח, דזה הוי בכלל חוץ גם לדעת הרמב"ם, וכש"כ.

הלכות מעילה

פ"ב הל"ה וכן פרה אדומה מועלין בה משהוקדשה עד שחטשה אפר אע"פ שהיא קדשי בדק הבית הרי נאמר בה חטאת היא עכ"ל, עיין בכ"מ שהקשה ע"ז דהרי קדשי בדק הבית ג"כ מועלין בהן וא"כ מאי איכפת לן במאי דהויא קדשי צד"כ ע"כ.

ונראה לומר, דהנה במתנות דף ג"א דרשינן מחטאת היא דדוקא קודם שריפה מועלין בה ולא לאחר שריפה, והנה תוס' שם הקשו דלמה לן הך מיעוטא דהיא תיפוק לן דק"ל בכל הקדשים דלאחר שנעשו אפר אין מועלין בהן, ומירנו דטעם דהתם משום דאין לך דבר שנעשית מלתו ומועלין בו אבל הכא אכתי לא איחשבדי, ר"ל משום דעיקרה להואה קיימא. והנה צפנה אדומה הרי ק"ל דחטאת קריי' רחמנא, ולכאורה נראה דנהי דעדיין שומדת לאחר שריפה להואה, דהו עיקר הדיון של פרה אדומה שיהא האפר שלה מטרה, אבל מ"מ הך דינא דחטאת קריי' רחמנא הרי לא שייך אלא במעשה ההקרבה, אבל לאחר שנעשית בכל מטופי' תו ליכא בה דינא דחטאת, אלא דאפר שלה יש לו דין טהרה דהוא מילתא באנפי נפשי' ואין זה נוגע כלל לדיון חטאת שלה, ולפ"ז ל"ע במה שכתבו תוס' דהכא לא חשיבא נעשית מלתו כיון דשומדת עוד להואה, והרי מ"מ הך דינא דחטאת כבר פקע מינה, וא"כ הרי שוב לאו בת מעילה היא. אכן נראה דכ"ז הוא אם באלו לדון בה דין קדושת הגוף, או בזדאי הוי דינא דכיון דכלו מעשיה ודין מעשה חטאת שבה שוב לית בה דין קדושה כלל, אבל מאחר דעיקר קדושת פרה הויא קדושת דמים, א"כ אע"ג דבטל דין חטאת מינה, מ"מ קדושת דמים שבה לא פקעה, וזהו שכתבו תוס' דכיון דקיימא להואה לא מיחשב עדיין נעשית מלתו, ר"ל ולריכה להיות בקדושת דמים שלה, ושפיר הויא בת מעילה, אי לאו משום הקרא דחטאת היא, דילפינן מיני' דכנענשית אפר פקע גם דין קדושת דמים שלה. ולפ"ז וזה ביארור דברי הרמב"ם שכתב אע"פ שהיא קדשי צד"כ, ר"ל וא"כ הרי הוי לריך להיות בה מעילה גם לאחר שנעשית אפר, וע"ז מסיק שהרי נאמר בה חטאת היא, ר"ל דרק בזמן

חדושי רבנו

הלכות מצילה

היים הרוי

סה

בזמן שמטאת היא היא דקדושה בקדושה דמים, אבל לאחר שריפה דפקע מינה הדין דמטאת היא, אז ממילא פקע מינה גם קדושה דמים שבה, ואין מוטלין בה עוד, וכסוגית הגמ' דמנחות, וכמש"נ.

והנה באמת נראה, דלא שייך דין נעשית מלווה רק בקדשי מוצת, או גם בקדושה דמים של מוצת, דעיקר קדושתן למלווה, משא"כ בקדשי ברוך הבית, דנעשה ע"י ההקדש קנין גבוה בטעם הדבר המוקדש, ולא איכפת לן כלל אם חזי למלווה אם לא, וא"כ הרי לא שייך בו לומר שוב נעשית מלווה, כיון דאין קדושתו תלוי במלווה. וקדשים שמתו יוכיחו, דמבואר במצילה דף ט"ו דרק קדשי מוצת שמתו יאלו מידי מעילה אבל קדשי בדה"ב אף לאחר שמתו אינה בהו מעילה, משום דלא יהא אלא דלקדשי אשפה לבדה"ב דמוטלין בה, ועיין בתום"ס שם שהקשו דמאי דמיון הוא קדשים שמתו לאשפה הא אשפה ראוי' לפדות אבל קדשים שמתו לא חזיין לפד' כיון דאינם בני העמדה והערכה, ומירלו דאח"כ כמ"ד קדשי בדה"ב א"ל העמדה והערכה, אכן ל"ע על הרמב"ם שפסק בפה מהל' ערכין דגם קדשי בדה"ב לריכין העמדה והערכה, ומ"מ פסק בפ"ג מהל' מעילה דקדשי מוצת שמתו יאלו מידי מעילה, ומשמע דה"ל בדה"ב אינה בהו מעילה אף לאחר שמתו, ונריך טעם למה, אלא ודאי משום דרק קדשי מוצת שקדושתן למלווה להכי כשמתו ולא חזיין תו למלווה פקע מינייהו דין קדשי ד' וליה בהו מעילה, משא"כ קדשי בדה"ב, דהן של הקדש בקנינים, א"כ לא שייך בהו כלל דין מתו, ולא איכפת לן כלל מה דלא חזיין תו למלווה, כיון דעכ"פ הרי הן קנין גבוה, שפיר מוטלין בהן. אשר לפ"ז, גם לענין הך דינא דנעשית מלווה, נראה דהיינו רק בקדשי מוצת, דקדושתן היא למלווה, וע"כ כשנעשית מלווה פקעה קדושתן, משא"כ בקדשי בדה"ב, דאין הקדשן תלוי במלווה, לא שייך בהו כלל דין נעשית מלווה, כמו דלא שייך בהו דין מתו. האומנם דהך דינא דנעשה מלווה והך דינא דקדשים שמתו שני דינים נפרדים הם, דבקדשים שמתו הלא רק מעילה הוא דליה בהו, הא מיקדש קדשי, משא"כ בנעשה מלווה, דעיקר קדושתן פקעה מינייהו ע"ז. אכן נראה, דמ"מ חד טעמא להו, דמדחזיין דלא חייל בקדשי בדה"ב דין מתו, מטעמא שכתבנו שקדושתן אינה למלווה, א"כ ממילא דהוא הדין דלא שייך בהו דין נעשית מלווה ג"כ, כיון דקדושתן אינה שייכה כלל למלווה, וכש"נ. אשר לפ"ז הרי מתישבא קושיא בתום"ס שהקשו דלמה לן מישוטא דמטאת היא, ומיפוק לן דבלא"ה אין מעילה באפרה, דהרי כבר נעשית מלווה, אכן לפי המבואר הרי ניחא, דכיון דפרה קדשי ברוך הבית היא, א"כ הרי לא שייך בה כלל הך דינא דנעשית מלווה, וגם בלאו הך טעמא דקיימא להוואה, ג"כ לריכין למישוטא דמטאת היא להוואה מידי מעילה, דכל קדשי בדה"ב מוטלין בה לעולם אף שאינה ראוי' לכלום. ומובן היטב גם דברי הרמב"ם, כיון דהרי דיני בקדושה, שם מטאת שהוא עיקר דינא דפרה אדומה, ושם קדושת בדה"ב, ומשום דין בדה"ב הלא ה"ל לריך להיות בה מעילה לעולם, ואך דהנה"כ דמטאת היא הוא דבא לאורוויי דגם קדושת בה"ב שבה תלוי' בדין מטאת, ולהכי הוא דפקע מינה דין מעילה כשנעשית אפר, וזהו שהוסיף הרמב"ם טעמא שהרי נאמר בה מטאת היא, ודברי הרמב"ם הן עלמין הסוגיא דמנחות, וכש"נ.

ובפ"ג מהל' שכירות ה"ל אין הפועלים אוכלין בשל הקדש שנאמר בפרש"י רעך עכ"ל, והדרשה הזו מפורשת בב"מ דף פ"ז ע"ש, אכן ע"ש בתום"ס שהקשו דלמה לנו לקרא דרעך למעוטי הקדש ומיפוק לן מקרא דישו, דהא מקשינן חוסס לנחמס ברוך פ"ט שם לענין גמר מלאכה, וא"כ ה"ל נילק פועל משור לענין הקדש, ולמה לן קרא דרעך למעוטי הקדש, ע"ש בדברייהם.

ונראה לומר, דהנה אע"ג דחוסס ונחמס שוין בדבייהו, מ"מ הרי חלוקין בעיקר חיובם, דפועל עיקר חיובו מקרי דבר שבממון וזכות, ואע"ג דמשל שמים הוא אוכל, היינו דאין לו התחייבות על הבעה"ב, ובדקאמר הגמ' הנ"מ לענין ליתן לאשתו ובניו, אבל הא מיהא דיש לו רשות לאכול, וזה הוי דין זכות ממון, וראי' לזה מהא דמבואר בסנהדרין דף כ"ז יע"ש בפרש"י ובתמ"ס פ"ט מהל' מלכים דבן נח אכל ב"נ אוכל, ואם ניחא דלא הוי רק מלווה על הבעה"ב, א"כ מהיכי תימי ינהו זאת בב"ב, אלא ודאי דהוי דין ממון, ולהכי הוא שנוגה בב"ב דהרי הוא בכלל דינים וגול, אכן בשור הרי לא הוי הך לא בחסוס רק איסור ללא ולא דין ממון וכדחזיין דנהו גם בבהמתו, ובבהמת עלמא לא שייך דין ממון להבהמה על הבעלים, וכן חזיין בב"ב אינו מוחרר על חסומת בהמה, וכמבואר בב"ב דף ל' נכרי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום כל החסוס, והיינו משום דלא הוי רק איסורא על הבעלים, וע"כ לא שייך זאת גבי ב"ב. והנה יע"ש בתום"ס שהקשו דלמה לנו קרא דרעך למעוטי הקדש ומיפוק לן דאיסור מלווה איסור מעילה, ומירלו דס"ד דשרי כמו איסור גול, וקשה לפ"ז מהא דאיתא לקמן ברוך ל"ב דפועל נזיר אינו אוכל בגפן, הרי ללא ילפינן למשרי איסורא מהא דאוכל משל בעלים, ומ"ש הקדש לנריך מיעוטא, וכן עיין לקמן דף ל' דמבואר שם בסוגיא דפועל אינו אוכל במעשר שני חוץ לחומה, וכבר הקשו בתום"ס שם דאמאי לא יהא ניחא כמו הקדש אי לאו קרא דרעך. וע"כ נראה לומר, דבאמת לא שייך למילף כלל שאר איסורין מגול, מלבד דאיסורא ממנונא לא ילפינן, אלא דפועל לא דהוה איסור גול, כי אם דע"ז דהמירה הסורה לפועל לאכול בקמת חבירו ממילא אין זה גול כלל, משא"כ בנזיר ומעשר שני חוץ לחומה ושאר איסורין דהרי הן באיסורין א"כ מהיכי תימי יהא מותר הפועל באיסור לו, ולא לריך קרא למעוטי כלל. והא דאלטריך קרא דרעך למעוטי הקדש, נראה דהוא משום דהך איסורא דמעילה דרשינן במעילה דף י"ח כי תמעל מעל אין מעל אלא שינוי, דמבואר בזה דכל יסוד איסור מעילה הוא משום **דין גול הקדש**, וכן מוכח מהא דמעילה שיעורו בפרוטה וזיירף את המעילה לזמן מרובה ואכילתו ואכילת חבירו מלטרפין, אשר כ"ז הוא משום דדין גולה ב"י, ולהכי הוא דמלטרף בכל גווי, ושיעורו בפרוטה כדון גול. אשר לפ"ז יש לומר, דבפועל דנחנה לו הסורה רשות לאכול, ויש לו זכות אכילה, א"כ ממילא דאין כאן מעילה כלל, כיון דזוכייתו קאכיל, ומופקע גם מגול הקדש כמו מגול הדינו, והיה לריך להיות דגם בהקדש נוהג דין היתר פועל כמו בדביו, וע"ז הוא דבא הקרא דרעך למעוטי הקדש. אשר כ"ז לא שייך רק בבהמה, דאיסורי' דומה לדין ממון בזה דיש לומר גבי דע"ז זכות פועל יהא מיפקע איסורא דבי, משא"כ בנזיר ומע"ש חוץ לחומה ושאר איסורין דאין איסורין תלוי בדין זכיותו באכילתו, א"כ ודאי דפועל ושאר אנשים שוין, והרי הוא באיסורי' ולא לריך קרא למעוטי. והנה כ"ז לא שייך אלא בפועל, דהוי דין ממון, שיש לו רשות לאכול, וע"כ לא הוי גול, משא"כ בשור דלא הוי דין ממון, ורק איסורא איכא על בטה"ב מלאו דלא תחוסס, וא"כ הא ליכא מידי דלישרי לאיסורא דהקדש. ולפ"ז הא ניחא הא דלריכין לקרא דרעך

דרעך למטוטי הקדש, ולא ילפינן זאת מקרא דדישו, והנה בדברי הרמב"ם הרי מובאר דהא דממעטינן הקדש מקרא דדישו היינו משום דבפינן דיש הראוי לו, והקדש לא הוי ראוי לו, דאסור להאכילו דבר הקדש, וא"כ הא לא שייך זאת אלא גבי שור, דליכא מידי למשרי איסורי, משא"כ בפועל דהוי דין ממון, וא"כ הא נפקע איסורא דהקדש, וא"כ שפיר מקרי ראוי לו, ולא נוכל למינק כלל פועל משור, ושפיר אנטרין למיטוטא דרעך. ולהיפוך ג"כ לא קשה, דליכחזב רעך ולא ליבעי דישו, דלינק שור מפועל, דלפמשינ נראה דכל הך מיטוטא דרעך דמעטינן הקדש לא צ"ל למטוטי הקדש מפעל דין אכילת פועל, כי אם דהמיטוט הוא להפקעת זכותא, דבהקדש אין לו להפועל זכות אכילה, והכי נראה מהא דנהג דין אכילת פועל גם בשל נכרי, ואם נימא דהמיטוט דרעך הוא בעיקר הדין אכילה שאין דין זה נוהג אלא ברעך, א"כ מ"ש נכרי מהקדש, והרי בכ"מ נכרי לאו רעך הוא, אלא ודאי דכל המיטוט דרעך הוא רק על הפקעת הזכות, דבהקדש פקע זכותו, וזוהו שפיר חלוק הקדש מנכרי, ועוד דנכרי איכא ק"ו אם הוה לפועל לאכול בישראל בנכרי לא כש"כ, ולהכי הוא דמעטינן רק הקדש ולא נכרי, וא"כ ממילא לא שייך לומר שיהא הך דינא נוהג גם בשור, כיון דבשור אין זה כלל מדין זכות שיש לו על הבעלים והתבואה, וכל דינו הוא רק שלא יתווסס בשעת מלאכה, אשר זה לא שייך כלל למילפי' מהפקעת זכות פועל, ולהכי הוא דלריכין למיטוטא דדישו, דכל דיש שאינו ראוי לו לית צ"י דין חסימה כלל. ולפי' שפיר לריכין להתרי קראי דרעך ודישו כיון דלא ילפי מהדדי, וכש"כ.

ובאמת נראה, דאפילו אם נימא דמעילת הגאה אינה מדין גול הקדש, ג"כ ניחא כמש"כ, דמ"מ הא ודאי דהפקעת דין מעילה שייכא לדין ממון, ושע"ז שיש להפועל זכות אכילה שפיר נוכל לומר דע"ז יופקע איסור הקדש מיני, כיון דברשות קאכיל, ויש לו זכות על אכילתו. אלא דגם זה ודאי דאיסורו הוא משום גולה, ומחזור היטב כמש"כ. ועיין בקידושין דף מ"ג דאמרינן שם דמודה שמאי באומר לשלוחו לא בעול את הערוה ואכול את החלב שהוא חייב ושלוחו פטור שלא מנינו בכה"מ כולה זה נהנה זה מתחייב, ובתוס' שם ז"ל וא"ת והא איכא מעילה שאם אמר הנוצר לשליח אכול ככר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דמיא לא המשלח ואמאי זה נהנה זה מתחייב הוא, וי"ל דמעילת ל"ב מתחייב המשלח ע"י הנאת השליח וכו' מדיד דאגבהי' שליח קני' והיהו שעתא חייב משלח עכ"ל, אכן עיין ברמב"ם בפ"י מהל' מעילה ה"א שכתב ז"ל אמר לשלוחו תן לאורחים חתיכה חתיכה של בשר וכו' אמר להם השליח טולו שמים שמים מדעתי שניהם מעלו וכו' במה דברים אמורים כשהיו החתיכות מקדשי בדיק הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכה"מ כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר עכ"ל, והכא הרי בע"כ קאי כשהמעילה היא על האכילה ולא על ההגזבה, דאי על ההגזבה הא ליכא איסורא דבשר עולה, ובע"כ דקאי כשהמעילה היא על האכילה, וא"כ הא קשה למה הולך הרמב"ם לטעמא דאין שליח לדבר עבירה ותיפוק ל"י דלא מנינו זה נהנה זה מתחייב וכקושיית התוס'. אכן לפמ"ש"כ הרי ניחא, דכיון דכל עיקר איסורא דנהנה דמעילה הוא רק מדין גולת הקדש, א"כ ממילא שוב לא שייך ע"ז הדין דל"מ זה נהנה זה מתחייב, כיון דאין עיקר חובו מדין הגאה ורק מדין גולה, א"כ הרי היא ככל גזילות דעלמא שלא ע"י הגאה, ואף דהך איסורא דבשר עולה הוא איסור אכילה, וש"ך צ"י הדין דזה נהנה זה מתחייב, אבל הרי זה אכתי לא מהניא

לבטל השלימות לפנין איסורא דמעילה, דדק בדבר עבירה הוא דהוי דינא דכל שיש בהשלימות דבר עבירה ממילא בטלה השלימות לגמרי, משא"כ בזה נהנה זה מתחייב, נהי דעל חיובא דבשר עולה שהוא משום הגאה לא ממילא דין שלימות, אבל על חיובא דמעילה שהוא מדין גולה שפיר ממילא דין שלימות, וע"כ זהו שהולך הרמב"ם לטעמא דאין שליח לדבר עבירה, ומיושבת היטב קושיית התוס', וכש"כ. **אלא** דנ"ע על דברינו, ולפי"ז הא נמלא דכל הקרא דדישו לריכין רק למעט הקדש שלא יהא בכלל הלאו דלא תחוס, אבל איסורא דהקדש פשיטא דאיכא ולא לריכין כלל קרא לזה, כיון דליכא מידי למשרי לאיסורי, וא"כ למה כתב הרמב"ם הך דינא דליכא מקרא דדישו דב"ה מעילה, והא מחמת דהילפותא מקרא דדישו אינה שייכה כלל לדין איסורא דהקדש, ורק לדין הלאו דלא תחוס, א"כ הא הו"ל לכמוז זאת בבב' שכירות, דהתם הוא מקום הדין דחסימה, ומדכתב זאת בבב' מעילה ש"מ דכלאו הקרא דדישו כו"א דמוחר' גם בשל הקדש, ורק משום הקרא דדישו הוא דאיכא איסורא דמעילה, והדר קשה דלמה לנו לקרא דרעך, ותיפוק לן מקרא דדישו, כיון דפועל ושור תרווייהו שוין הן בדין. אכן נראה, דאפילו אם נימא כן, דגם בשור אי לאו הקרא דדישו דמעט הקדש מדין חסימה ה' הדין דמוחר גם בשל הקדש, מ"מ הא ודאי דאין בהיתרו דין הפקעת הקדש, כיון דאין בו דין זכות אכילה, והא דה"י ניחר באכילת הקדש נראה דהוא משום דבאמת הרי השור לאו בר מעילה ואיסורא הוא כלל, ורק דעלם ההקדש אית צ"י דין בהפגלא דאינו נאכל לבהמה, וע"כ ע"ז הוא דהוה מהני הלאו דלא תחוס, דכיון דברשות קאכיל ע"כ ממילא דהקדש נאכל לו אף כשהוא בהקדשו ואיסור הקדש שבו. ולפי"ז הרי ממילא דשור ופועל שני דינים הם, כמש"כ למעלה, דהא ודאי דבפועל דהוא בר מעילה א"כ בע"כ דלא משתרי בהקדש רק ע"י דין הפקעת האיסור, שזוהו רק ע"י דין זכות אכילה שיש לו, משא"כ בשור, דהפקעת איסורא לית ב"י, והיתרו הוא כמו שהוא בהקדשו ואיסורי, וממילא דלריכין להתרי קראי דרעך ודישו, כיון דשני דינים הם, ואין למילפינהו זמ"י, וכש"כ.

והנה כ"ז לא שייך אלא לדעת הרמב"ם, דהמיטוט דדישו הוא דבעינן דיש הראוי לו, והיתר חסימתו הוא משום איסורא דהקדש, אשר ע"כ שפיר נוכל לחלק, דבפועל דדין זכות אכילתו מפקיע לאיסורא דהקדש, על כן לא נוכל למילפי' מהך דינא דדישו, משא"כ לפירש"י דהא דמעטינן הקדש מקרא דדישו הוא משום דררשינן דישו שך ולא של הקדש, וא"כ אין זה שייך כלל לאיסורא דהקדש, כי אם דכל המיטוט על הקדש נאמר, והוי הך מיטוטא כמו המיטוט דרעך האמור בפועל, וא"כ הלא קושיית התוס' במקומה, דלמה לנו תרי קראי, כיון דאתקשו פועל ושור להדדי, ומה שכתבנו דפועל שאני משום דזכות אכילתו מפקיע איסור הקדש, ג"כ לא שייך כלל, דאדרבה הרי ילפינן מקרא דדישו דבהקדש ליכא זכות אכילה, וע"כ זהו שהקשו התוס' דלמה לנו תרי קראי, ואף דלדעת הרמב"ם שמפרש דישו הראוי לו שפיר ניחא כמש"כ.

הלכות קרבן פסח

פ"ב ה"ו שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן, שחטו למולים שיתכפרו זו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה, שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יולא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלין בזריקה עכ"ל, מקור דין זה הוא בפסחים דף ס"א שחטו למולים

תלבושת התלמיד-חכם

סא

ביחוד נשתרבבו שבושים על ידי ספרא בצירא, מקצרים שלא כתבו המנין במלואו רק התחלת המלה, כמו בירושלמי יבמות פט"ז ה"ה: דאמר ר' חגי לר' יהושע בן לוי זכור רבי בשלישי וכמה זקנים כל שהיו מתריסין כנגד רבי הושעיה ביד למיעבד כהדא דר"ש בן לקיש והוא לא מקבל עליו, הקרבן עדה כותב: ח"ג זכור ר' בשלישים וכמה זקנים כו', בפני משה שם הב"ד של שלשה כו'. וראה סוגיא בבבלי שם קכ"א ב: שמונים וכמה זקנים במעשה דר' אושעיא ברבי — וכאלה רבות, וכל מה שהבאתי הוא לדוגמא בלבד.

יא. תלבושת התלמיד-חכם

לבוש נאה היא חובתו של כל אדם מן הישוב, וכן אמרו חז"ל שהאדם יעדיף טיב תלבושתו על טוב מאכלו, יאכל אדם פחות ממה שיש לו ויתלבש ויתכסה במה שיש לו¹, כי אמרי אינשי בלא מתא תותבאי², שכך דרכם של בני אדם להעדיף כל איש לפי מלבושיו³, ור' יוחנן קרי למאניה מכבודתי⁴, שכבודו של אדם בבגדו וכסותו⁵.

ביחוד חייב התלמיד חכם להקפיד בלבושו ובנקיון בגדיו, אסור לו להתרשל בכך, כי כאשר יימצא רבב על בגדו הוא ממאיס עצמו על הבריות ומשניא את התורה⁶.

יותר מכן, על כל תלמיד חכם להיות ניכר בבגדיו ובעטיפתו⁷. כל אדם

1. חולין פ"ד ב.
2. שבת קמ"ה ס"ב.
3. ראה עירובין פ"ה ס"ב בבבלי בן בונייס.
4. שבת קי"ג א, ותסתיים שמעתתא דירושלמי פאה פ"ה ה"ו דאיתפלגון רב ור' יוחנן חד אמר מדקדקין בכסות [כשהעני תובע מלבוש מדקדקין אחריו אם צריך לכך] ואין מדקדקין בחיי נפשות [מזונות נותנים סיד בלי חקירה ודרישת], וחד אמר אף בכסות אין מדקדקין כו', ונכפל בויקרא רבה פ"ד ובילקוט שמעוני בחר רמז תרס"ה, ובספרי שם עולם ח"ב אות רמ"ד הוכחתי מבבלי בבא בתרא ס' ע"א דרב יהודה בשיטת רב רב, דבורקין לכסות, ור' יוחנן שהחשיב תלבושתו של אדם הוא שאמר אף לכסות אין מדקדקין וראה לחלן הערה 6.
5. שמות רבה פ"ח ה, תנחומא צו ב, מס' דרך ארץ זוטא פ"י, וראה ישעי' י" ט"ז ותחת כבודו יקר יקוד כו' ובתנחומא שם תחות מאני יקרהון מימד יוקדון כו'.
6. מאמרו של ר' יוחנן בשבת קי"ד א [ועוד שם דאמר ר' יוחנן גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים מטולאים לשוק כו'], ובירושלמי כלאים פ"ט ה"ב ר' יוחנן יהב מסה על מנוי, ואינו אסור משום כלאים דלא ינבלון מנוי [נתן מסה — של כלאים — על מלבושיו שלא יתלכלכו], וע' טורי זהב יו"ד ס"י ש"א סק"י.
7. ראה דרך ארץ זוטא, רמב"ם הל' דיעות פ"ה ובהגהותי שם.

בישראל מתעטף בטלית, אבל שונה היא עטיסתו של תלמיד חכם⁸, ולכן נקטו: זכה אדם לתורה זכה לטלית⁹, נתמנה אדם בראש נטל טליתו¹⁰.

במה דברים אמורים כשחמינוי הוא כשר וכשורה, אך מי שנתמנה למשרת של חורה על ידי כסף. הטלית שעליו כמרדעת של חמור¹¹, המקבילה שבין טלית למרדעת החמור מיוסדת בחלכת, כי הנה שנינו¹² רבב על מרדעת חמור חוצץ בטבילה. בעי רשב"ל מר' חנינא רבה, מרדעת מצד אחד חוצץ או משני צדדין, אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי, דתנן של בנאין — תלמידי חכמים — מצד אחד, של בור משני צדדין, ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ. וחנה „מרדעת“ חרי היא סדין כטלית, אותו משימין על גבי החמור תחת האוכף מקום שמויע החמור ביותר ותמטפתת תספוג את חזיעה¹³. וכעתה נעמד על שנינות המאמר על דיון שנתמנה בכסף כי הטלית שעליו כמרדעת של חמור, שהנה אדם המתמנה למשרת של תורה הן יש לחצריכו כתלמיד חכם וחסדין שנתעטף בו צריך להיות דינו כטלית של ת"ח שכל רבב חוצץ בו אפילו מצד אחד, אבל מאחר שנתמנה בכסף, עטיסתו נחשבת כטלית של חמור, כסדין שנותנים על גבי חמור, מרדעת שאך משני צדדים חוצץ, אבל אם נתמנה מפני שראוי הוא לכך נוהגים בו כבוד ועוטף „סדין“ כתלמיד חכם¹⁴, ולכן נתכנו תלמידי חכמים גם בכינוי „עטופי סדינים“¹⁵.

כן לבש הת"ח „גונדא“, ולכן נקטו על אלו שמראין עצמן כפרושין ואינן, בי דינא רבה ליתסרע מהני „דחפו גונדא“¹⁶. קשוט מיוחד היתה הגולתא, כמו שאמרו¹⁷: „חכים עבדו יתך וגולתא דדחבא פרסי עלך“, וכשערערו על סמכותו של אחד החברים פשטו ממנו האיציטלא דרבנן והסירו את הגולתא, ולכן כד אחיכו

8. עיין בבא בתרא נ"ו ב טלית של ת"ח כיצד כו', ונקטו שם צ"ח א כל המתגאה בטלית של ת"ח כו', וראה: קרויס, תוספת לערוך השלם (ווינא תרצ"ו) ע' כב ערך טלית.
9. בראשית רבה פ"ע, וראה שבת י' ע"א משיתעטפו חדיינים, ובסמ"ע חו"מ סי' ה' ס"ק ט"ז.
10. שמות רבה סכ"ז.
11. ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג.
12. מקוואות פ"ט מ"ח וחובא בשבת קי"ד, א.
13. ראה כלאים פ"ט מ"ד: מרדעת החמור אין בה משום כלאים כשיושב עליה אבל לא יתן חמרדעת על כתפו כו', וע' ערוך השלם ח"ח ע' רמ"ח בערכו.
14. ע' מנחות פ"א א, וראה בעירובין נ"ד ב שאמרו על ר"א שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של צפורי וסדינו פוטל בשוק העליון של צפורי.
15. ראה קהלת רבה פ"א ס"ט כל הנחלים: שאל ר"י בר"י לרבי מתו דין דכתיב כי ליושבים לפני ה' יתת סתרה, א"ל כגון את וחברך ושני „עטופי סדינים“ כיוצא בך כו', וראה אבות דר"נ ס"ט כ"ח בני אדם העטופים בסדינים, ושוחר טוב פ"ה, טוטה כ"ב ב.
16. בבא מציעא פ"ח א.

עליה דר' אבא יי' התנצל באמרו גולתייכו שקליז ואחר שחלבשת הגולתא היתה סימן לסמיכתא, אם לא היה לאחד התלמידים קישוט זה היה חבירו מחתך גולתא שלו לשנים ונתן חלק גם לחבירו יי'.

ועל ראשו היתה הת"ח צונף „סודרא“ שעליו מברך עוטר ישראל בתסארה יי', ונקטו „סודרא דמר כצורבא מרבנן“ יי', סודרא, סוד ה' ליראיו יי', ורב כחנא דגברא רבא הוא מבעי ליה סודרא ארישיה יי'.

18. ביצח ל"ח רע"ב.

19. ע' ירושלמי הגיגה ס"ג ח"א.

20. ברכות ס' ע"ב.

21. מסחים ק"א א, על דרגת בעל תואר „צורבא מרבנן“ ראה רש"י תענית ד' רע"א ד"ה החוא צורבא מרבנן דמי לפרצידא דתותי קלא, כתב: צורבא מרבנן, בתור חריף כמו ביעי דצריבן במס' ביצח (ז' ע"א), תלמיד חכם זקן לא קרי צורבא מרבנן אלא החוא מרבנן קרי ליה, אמנם בערוך ערך צרב הביא מגמ' ביצח הנזכרת משום דצריבן ופירש קשים וחוקים כדאמרינן צורבא מרבנן חווק תלמידי חכמים, לפירוש זה הרי זו חדגשת ליתרון של צורבא מרבנן על תלמיד חכם סתם שהוא נתכנה ת"ח מובהק, ומצאתי בשערי תשובה להגאונים ס"י ס"ד תשובת רב האי גאון שהביא שני הסירושים א' כרש"י מלשון צרב על שמתחמם באשה של הורה והאי צורבא מרבנן דרתח אורייתא קא מרתחא ביה (תענית שם), ושוב הביא: ד"א צורבא מרבנן, קשה, בערבי קורין לחטים הקשות צריבא, והנה הרבה אמרות בתלמוד מוכיחות כפירוש הראשון, מקביל למאמר הנזכר דחאי צורבא מרבנן דרתח נקטו אי איכא צורבא מרבנן דמעביר במילית — שזו נגד רתיחת הבהרות — מוסיפין ליה, הגיגה ח' רע"א, ולא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או יששכר יומא כ"ו א, (ובתגרות שם דבני שאר השבטים התעלו להוראת בהיותם בגיל מבוגר בעוד אשר בבני לוי ויששכר משכחת שגם צורבא מרבנן יורה) ונקטו תחילת הוראה דהחוא צורבא מרבנן לקלקולא ביצח ט"ו סע"א, בטוי מתמציאות צורבא מרבנן חיינו סירון מתחיל בהוראת, וכאשר דנו על צורבא מרבנן שחנחג שלא כהוגן נקטו במערבא מימנו אנגדתא דבר בי רב ולא מימני אשמתא מסחים נ"ב סע"ב וע' מוע"ק י"ו א, ודשמע שמעתתא מסומייתו דרבנן וגריס לתו כצורבא מרבנן דמי, ברכות מ"ו ב, ויש צורבא מרבנן דשמע מילתא ולא ידע סירושא, מגילה כ"ז סע"א, ובאתרא דלא ידעי ליה שרי למימר צורבא מרבנן אני, נדרים ס"ב סע"א, לא לתתדר כתלמיד חכם גמור אך כצורבא מרבנן, וקב"ה תבע לא לבד ביקריה דת"ח כי אם גם של הצורבא מרבנן ברכות י"ט רע"א, וע' בבא מציעא ס"ד ב ומכות כ"ד א, וגם צורבא מרבנן לא מיהדר אסתחא, שבת קנ"א ב, ולא רק לת"ח צריכים ליתן קדימה ולהסוך בזכותיה כי אם גם לצורבא מרבנן, ע' שבת קי"ט רע"א, לישרי ליה תיגרא ברישיה, נדרים ס"ב סע"א, ולנקוט ליה שוקא, ב"ב כ"ב א', וצורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה, מוע"ק י"ז רע"א, עירובין ס"ג א וכתובות כ' רע"ב, ומחדרין ליה בטביעת עינא, גטין כ"ז ב, בי"מ י"ט א, ושם כ"ג סע"ב, ולא יתיב אכרגא, גטין ס"ב רע"ב, אמנם בטורי זחב יו"ד ס"י של"ד ס"ק כ"ב הביא שבות חזמן לא כל הרוצה לעשות עצמו צורבא מרבנן עושה, וראה תשובות מתריי וז"ל אחרי חל' בדיקות ס"י ס"ח שכתב: בעו"ה נתקלקלו הדיונים ח"ה לענין שלא לדון על רב דין ת"ח לא לקנוס ליטרא זחב ולא למיעבד דינא לנפשיה דאנו רואין בעינינו הרבה רבנים חמשתמשים בכתר הרבנות ואינם ראוים לכך ואין בידם לא לחם ולא שמלה [ע' הגיגה י"ד סע"א שאין בידי לא מקרא ולא משנה וכו'] כו' וע' ברכי יוסף חו"מ ס"י ט"ו אות ג ובספרו יעיר אוון מערכת צורבא מרבנן א"ב.

22. שבת ע"ו ב.

23. קדושין ח' ע"א.

ויאיר לנו בזה המסופר²⁴ שאחרי אשר שיבח ר' אבוהו למיני את רב ספרא שאדם גדול הוא ושבקו ליה מיכסי דתליסר שנין, יומא חד אשכחוהו אמרו ליה כתיב כו' אשתיק רב ספרא ולא אמר להו ולא מדדי, רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערי ליה. וחנה לכאורה מפליא הדבר, האם בשביל שלא התשיבו אותו לאדם גדול היה להם לחונקו? אמנם להאמור ברור שהכוונה כי בחשבם שלא ידע להשיב שמטו מעל ראשו את הסודרא ורמו מצואריה באמרם שלא יצנוף מגבעת תלמיד חכם ולא ישוחרר ממכס.

כן יתבאר אשר שנינו²⁵ כד גזרו דבי נשיאה ולא אתי מיטרא, תני להו ר' אושעיה זעירא דמן חבריא והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, כשל לכלה שהיא בבית אביה כל זמן שענינה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה, עיניה טרוטות כל גופה צריכה בדיקה, אתו עבדיה ורמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה, שזהו כעין אשר מצינו²⁶ בליעזר זעירי דההו מסיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא אשכחוהו דבי ריש גלותא, ואמרו ליה מאי שנא הני מסאני? אמר להו דקא מאבילנא אירושלם, אמרו ליה את חשיבת לאתאבולי אירושלם? סבור יוהרא הוה אתיותו וחבשוהו. כן בעובדא דר' אושעיה כראות עבדי דבי נשיאה שזעירי דמן חבריא מרשה לעצמו לבקר תהלוכת בית הנשיא, הסירו מעליו הסודרא שאל יתעטף בבגד של תלמיד חכם²⁷.

ולאשר כל תלמיד חכם לבש על ראשו סודרא היתה לבישת הסודרא סמל לסמיכה, וזה יסביר לנו המסופר²⁸ אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא דאיבעיא לן מילתא מעליותא, אמר מאי מעליותא? אמר ליה הדר בחצר חבירו כו', אמר ליה — רמי בר חמא לרב חסדא — מתניתן היא, [א"ל] הי מתניתין? אמר ליה לכי תשמשי לי, שקיל סודרא כריך ליה כו'. לכאורה מפליאה מאד עובדא זו, איך הרהיב רמי בר חמא לדרוש שרב חסדא רבו ישמש אותו, ומלבד כבוד רבו הלוא היה רב חסדא גם חותנו של רמי בר חמא²⁹, והרי חייב אדם בכבוד חמיו, ואיך יעז לדרוש כי רבו—חותנו ישמש אותו? ועוד בה שלישיה, כידוע היה רב חסדא כהן, והלוא אסור להשתמש בכהונה? —

24. עבודה זרה ד' ע"א.

25. תענית כ"ד א.

26. בבא קמא נ"ט ס"א.

27. ראה שבת קמ"ז א: מעשה בהורקנוס בנו של ר"א בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו, וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו אפי' אין נימא כרוכה באצבעו, כלומר סודרא הוא לבוש הראש. וכשנשא אותה על כתפו חש הורקנוס משום משא בשבת משום דהוי שלא כדרך לבושה אבל החכמים אמרו כי אחרי שיש אשר לובשים הסודרא לא על הראש כת"ח כי אם סביב הצואר אין בו משום משא.

28. בבא קמא כ' רע"ב.

29. ראה בבא בתרא י"ב ב.

תלבושת הנשיא

סה

ברם כעין עובדא זו יסופר עד בר' יוסי ב"ר חנינא דהוה ר' שמעון בן אליקים משתקיד עליה למסמכיה ולא קא מיסתייע מילתא, יומא חד הוה יתיב קמיה דר' יוחנן אמר ליה מי איכא דידע כו', א"ל ר"ש בן אליקים: דין — ר' יוסי ב"ר חנינא — ידע, א"ל לימא איזו, א"ל ליסמכיה מר ברישא³⁰. רזאים אנחנו בזה כי לפעמים הוצרך הרב לשמועה שהיתה בידי התלמיד ואו היתה הזדמנות מתאימה לבקש סמיכת אותו תלמיד.

ובכן כאשר חפץ רב חסדא לדעת הי מתניתין, נצל רמי בר חמא הזדמנות זו ואמר ליה „לכי תשמע לי“ כלומר אם תלבשני איצטלא דרבנן, אם תסמוך אותי, עשה רב חסדא רצונו שקל סודרא כרך ליה, כלומר סמכו³¹.

יתכן כי האמורא הדורש ברבים לבש מדי דרשו בגד מיוחד, ונקרא הבגד שהוא „אמורא“³², הנחה זו תפתור לנו חידה תלמודית שיסופר כי פעם כאשר דרש רב עינא, אמר רבה אשתומא קאמר — דבר תימה הוא אומר — לישמטיה לאמוריה מיניה³³, לפי האמור מובנת כוונת רבה בשמעו שרב עינא דרש דבר התמוה לרבים צוה שיפשוט בגד הדרשן, כלומר שיחדל.

יב. תלבושת הנשיא

אם כל אחד מתלמידי חכמים התייחד בתלבושתו משאר העם, הנה הנשיא התלבש במדים מיוחדים, בגדים שסמלו משרתו הגדולה, ולכן נקטו במליצתם¹ מאן דלביש מדא, ובסגנון הכתוב² שמלה לכה קצין תהיה לנו, ועוד שם³ והלבשתיך כתנתך ואבנטך אחזקנו, ובסגנון חכמינו⁴ נהי דאהני לך קמרא

30. סנהדרין ל' ע"ב.

31. וכן נקרא „רמי“ שהוא קיצור שם ותואר „רב אמי“ כמשפט הנסיך.

32. ראה מדרש איכה רבתי בצע „אמרתו“, ובערוך השלם ערך אמר ג, ובתוספות לערוך השלם (וינא תרצ"ז) ע' ל"ג, אפשר שה„אמורא“ היה רק שפה מיוחדת לבגד הדרשן מעשה רוקם ובצבע מיוחד, וראה שו"ת יכין וכועז ח"א סי' צ"ח.

33. חולין פ"ד ב, ובפי' רש"י שם: יחתכו את לשונו שאמר בה, ולישנא אחרינא ישמטו את האמורא מלפניו לביישו, ואם כי לפי' אחד יש למצוא סמוכין מחולין ס"ו א ושם ק' ע"א אוקים אמורא עליה ודרש, אבל סגנון „לישמטיה“ מוזר, ומה גם לפירוש יחתכו את לשונו בטוי מוזר ביותר שלא מצינו דוגמתו. יותר מתקבל על הדעת — יפשוטו ממנו בגד הדרשנים.

1. ברכות כ"ח א.

2. ישעי' ג' ו'.

3. שם כ"ב כ"א.

4. הוריות י"ג סע"ב.